

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
ELMİN İNKİŞAFI FONDU**

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin
İnkışafı Fondunun ölkədə bir sıra ali təhsil müəssisələrində
aparılan əhəmiyyətli elmi araşdırma və tədqiqatların dəstəklənməsinə
yönəlmiş layihələrin qrantlar yolu
ilə maliyyələşdirilməsi üçün 2014-cü ildə elan etdiyi
“Universitet qrantı” məqsədli müsabiqəsinin
(EIF/MQM/Universitet-1-2014-5(20)) qalibi olmuş
layihənin
yerinə yetirilməsi üzrə**

YEKUN ELMİ-TEXNİKİ HESABAT

Layihənin adı: **Azərbaycanın Qərb bölgəsində meyvə-tərəvəz bitki genetik ehtiyatlarının müəyyənləşdirilməsi və səmərəli istifadənin təşkili**

Qrantın məbləği: **50 000 manat**

Layihə rəhbərinin soyadı, adı və atasının adı: **Həsənov Zaur Muzadil oğlu**

Layihənin nömrəsi: **EIF/MQM/Universitet-2014-5(20)-11/05/3-M-01**

Müqavilənin imzalanma tarixi: **08 iyun 2015-ci il**

Qrant layihəsinin yerinə yetirilmə müddəti: **12 ay**

Layihənin icra müddəti (başlama və bitmə tarixi): **01 iyul 2015-ci il – 01 iyul 2016-cı il**

Diqqət! Bütün məlumatlar **12 ölçülü Arial şrifti ilə, 1 intervalla** doldurulmalıdır

Diqqət! Uyğun məlumat olmadığı təqdirdə müvafiq bölmə boş buraxılır

Hesabatda aşağıdakı məsələlər işıqlandırılmalıdır:

1 Layihənin həyata keçirilməsi üzrə yerinə yetirilmiş işlər, istifadə olunmuş üsul və yanaşmalar

Layihənin proqramına uyğun olaraq aşağıdakı məsələlər üzrə işlər yerinə yetirilmişdir:

1. Kiçik Qafqazın Azərbaycan ərazisində, dağlıq və aran bölgəsinin faydalı meyvə, tərəvəz və bostan bitki genetik ehtiyatları müəyyənləşdirilmişdir;
2. Bölgədə yabarı halda bitən qərzəkli, giləmeyvə, tərəvəz bitkilərinin coğrafi yayılma ərazisi müəyyənləşdirilmiş, vaxtilə geniş becərilmiş, sonralar itib batmış iki milli mənsubiyyətli qışlıq qarpız sortlarının (Qara və Çilə qarpız) şəxsi təsərrüfat sahəsində, məhdud şəkildə becərildiyi müəyyən olunmuş və onlardan toxum tədarük olunaraq geniş ərazilərdə becərmək üçün yerlərdə kendli-fermer təsərrüfatlarında əkilmişdir;
3. Bitki genetik ehtiyatlarından səmərəli istifadənin təşkili və yabarı irsin qorunub saxlanması

üçün yerlərdə təsərrüfatçılara konkret məsləhətlər verilmişdir.

4. Kəndli – fermer təsərrüfatçıları üçün genetik ehtiyatların qorunması və onlardan səmərəli istifadənin təşkili ilə bağlı tövsiyələr hazırlanmış, televiziya və digər mətbuat səhifələrində məlumatlar verilmiş, ölkədə və xaricdə tədqiqat işlərinin yekunu ilə bağlı elmi konfranslarda məruzələr edilmiş, tanınmış elmi jurnallarda məqalələr dərc edilmişdir.

Tədqiqat işində axtarış-ekspedisiya metodlarından, qərzəkli və digər bitkilərin yabanı ecdadlarının populyasiyalarının öyrənilməsi və tədqiqində geobotaniki, meşəşünaslıqda istifadə edilən və ekoloji klassik tədqiqat metodlarından istifadə olunmuşdur.

Yabanı irsin polimorfizminin və genetik müxtəlifliyinin üzə çıxarılması və qiymətləndirilməsi genetik tədqiqatlar merodikasına əsaslanaraq biometrik üsulla aparılmışdır.

Populyasiyalar haqqında geoinformasiyanın əldə olunması Cöqrafi İnformasiya Sistemlərinə əsaslanaraq fərdi GPS-dən (Carmin Montana 680) istifadə olunmuşdur.

(burada doldurmalı)

q Layihənin həyata keçirilməsi üzrə planda nəzərdə tutulmuş işlərin yerinə yetirilmə dərəcəsi (faizlə qiymətləndirməli)

Layihənin həyata keçirilməsi üzrə planda nəzərdə tutulmuş çöl tədqiqat işləri 100% yerinə yetirilmişdir. Tədqiqat materiallarının işlənməsi və onların konservasiyası ilə bağlı ilərin isə bir qismi (15%) isə bizdən asılı olmayan səbəblərdən (avadanlıqların alınmaması) yerinə yetirilə bilməmişdir.

(burada doldurmalı)

3 Hesabat dövründə alınmış elmi nəticələr (onların yenilik dərəcəsi, elmi və təcrübi əhəmiyyəti, nəticələrin istifadəsi və tətbiqi mümkün olan sahələr aydın şəkildə göstərilməlidir)

Mədəni şəkildə becərilən bitkilər insanların birbaşa müdaxiləsi ilə yabanı bitkilərdən əldə olunduğundan onların ömrü, tarixi baxımdan bir o, qədər də uzun olmur. Odur ki, mövcud sort və formalar mütəmadi olaraq yabanı irsin hesabına yenilənməlidirlər. Mədəni bitkilərin yabanı irsinin qorunub saxlanması bu baxımdan olduqca aktualdır.

Aparılmış ekspedisiyalar nəticəsində əldə edilmiş bitki nümunələrinin genetik ehtiyatlarının müəyyənləşdirilməsi üzrə təhlillər aparılmışdır. İlk dəfə olaraq elmi şəkildə müəyyən olunmuşdur ki, Azərbaycanın Qərb regionunda böyük biomüxtəliflik mövcuddur. Bu bölgədə həm meyvə-giləmeyvə və həm də tərəvəz bitkilərinin geniş çeşiddə genetik ehtiyatları mövcuddur. Qərzəkli bitkilərdən *cəviz, fındıq, dağ badamı, saqqız ağacı, fisdıq*, kol tipli giləmeyvələrdən *qarağat, firəng üzümü, moruq, böyürkən, adi qaragilə, mərcangilə*, yabanı tərəvəzlərdən *təkə kişnişi, şüalı dağ keşnişi, şomu, pencər, tərə, cincilim, quşəppəyi, pərpətöyün, mərəzə, cacıq, qazayağı, cırhavuc, yabanı yerkökü, iri at pıtrağı, zirə, baldırğan, ləkəli cacıq, adi çaşır, əvəlik, qırxbuğum, gicitkan, dəvədabanı, əməkömənci, qulançar, çuğundur, su tərəsi, Sərq qətranı, dilimli qoyunqulağı, yarpız, güyanə, tikanlı kəvər, danaqıran, vaxtsizotu, qaya soğanı süründük, kəkotu, yemlik bitkilərinin biomorfoloji və təsərrüfat – texnoloji xüsusiyyətləri araşdırılmış, Şəmkir, Tovuz rayonlarının dağətəyi və Kürətrafi ərazilərdə yeni aşkarlanmış Qaya soğanı və Süyüdüürük bitkilərinin biomorfoloji və təsərrüfat – texnoloji xüsusiyyətləri araşdırılmış, bu sahədə mövcud ədəbiyyat materiallarından icmal hazırlanmışdır. Həmin genfond materiallarından toplanmış toxum materialı və bitkilərdən hazırlanmış herbari materialı ADAU-nun Bağçılıq kafedrasında saxlanılır.*

Eyni zamanda ilk dəfə olaraq həmin genfond materiallardan toplanmış toxum materialı AMEA-nın Genetik Ehtiyatlar institutunda genbanka təhvil verilmiş, bitkilərdən hazırlanmış

herbari materialı isə ADAU-nun Bağçılıq kafedrasında saxlanılır.

Qeyd eyməliyə ki, yabanı tərəvəz bitkilərinin öyrənilməsi ilə AKTİ-nin (ADAU) meyvə tərəvəzçilik kafedrasında, yabanı meyvə bitkilərinin tədqiqi ilə Botanika institutunda müəyyən qədər tədqiqatlar aparılmışdır. Lakin onların konkret olaraq istifadə istiqamətləri və tətbiqi ilə bağlı az məlumat vardır. Bizim araşdırmalarımız nəticəsində əldə olunmuş nəticələr praktik olaraq öz tətbiqini tapmışdır. Layihənin həyata keçirilməsi zamanı respublikanın qərb bölgəsində dağ badamının (*Amygdalus fenzliana*) ilk dəfə olaraq, indiyə qədər tədqiqatçı və geniş mütəxəssis dairəsinə tanış olmayan Şəmki populyasiyası aşkar edilmişdir. Həmin populyasiya dağ badamının Kişik Qafqazda salamat qalmış ən iri populyasiyası kimi çıxış edir. Digər qərzəkli bitkilərdən (*Juglans regia*, *Corylus avellana*, *Pistacio mutica*) də yayılma arealları dəqiqləşdirilmişdir və genplazma mənbəyi kimi istifadə olunması əlverişli olan ərazilər seçilərək genetik imkanları qiymətləndirilmiş və geoinformasiya məlumatları verilmişdir.

Qərzəkli bitkilərdən *cəvizin* Göygöl rayonu Aşıqlı kəndi ərazisində aşkarlanmış nazik qabıq ceviz nümunəsinin əkin materialının hazırlanması və gələcəkdə genfondan bağ yaradılması məqsədilə ADAU-nun Bağçılıq kafedrasının təcrübə sahəsində 35 ədəd calaq vurulmuşdur. Onlar artıq boy atmağa başlamışdır. Eyni zamanda həmin rayonun dağlıq bölgəsindən bir neçə ədəd yabanı Motmotu, Qaragilə və Qarağat kolları ADAU-nun Bağçılıq kafedrasının kolleksiyaya bağına gətirilərək orada ekilmişdir. Şəmki rayonunda vaxtilə mövcud olmuş sonralar subyektiv səbəblərdən itib-batmış Qara qarpız və Çilə qarpız formaları şəxsi təsərrüfatçıların həyətyanı sahələrində aşkarlanmış, toxumları tədarük edilərək Şəmki rayonunda İ. İbrahimovun fermer təsərrüfatında 1,2 ha ərazidə və layihə icraçısı Z. Nəbiyevanın ailə təsərrüfatında 0,3 ha sahədə səpilmiş və hazırda yüksək çıxışlı bostan sahəsi yaradılmışdır.

Yerlərdə yabanı bitkilərdən istifadənin daha səmərəli şəkildə təşkili və həmçinin nəslə kəsilməkdə olan genotiplərin qorunması ilə bağlı praktik tövsiyələr hazırlanmış, onların tədarükü zamanı mərhələliyin qorunması və həmçinin əhalinin bu məhsullara olan tələbatının ödənilməsi məqsədilə ilkin emal səxlərinin yaradılması məsələləri öyrənilmiş, icra strukturlarına müvafiq təkliflər və məsləhətlər verilmişdir.

(burada doldurmalı)

Layihə üzrə elmi nəşrlər (elmi jurnallarda məqalələr, monoqrafiyalar, icmallar, konfrans materiallarında məqalələr, tezislər) (dərc olunmuş, çapa qəbul olunmuş və çapa göndərilmişləri ayrılıqda qeyd etməklə, uyğun məlumat - jurnalın adı, nömrəsi, cildi, səhifələri, nəşriyyat, indeksi, İmpact Factor, həmmüəlliflər və s. bunun kimi məlumatlar - ciddi şəkildə dəqiq olaraq göstərməlidir) (surətlərini kağız üzərində və CD şəkildə əlavə etməli!)

1. Гасанов З.М., Мамедова М.М., Набиева З.С. –Дикие формы овощных культур в горных районах Западной зоны Азербайджана., International Scientific and Practical Conference "World Science" Multidisciplinary Scientific Edition, №1(5), Vol.5, Januari 2016, p.6-10

2. Акперов З., Гасанов З., Ибрагимов З., Сардарова Д. – Дикие сородичи ягодных культур в горах Малого Кавказа., Теоретический и научно- практический электронный журнал «Современное садоводство», №4, 2015, стр. 36-41.
3. З.М.Гасанов, З.А.Ибрагимов, Т.Н.Садыгов, Д.И.Сардарова, Р.А.Ализаде – Дикорастущие сородичи орехоплодных культур на Малом Кавказе в пределах Азербайджана. Теоретический и научно- практический электронный журнал «Современное садоводство», №5, 2016, стр. 36-51.
4. Z.M.Həsənov, H.Ə.İdrisov, M.M.Məmmədova, İ.A.İbrahimov – Qarpızın gec yetişən sort və formalarının şöhrətini özünə qaytaraq. Azərbaycan Aqrar Elmi, Elmi-nəzəri jurnal, № 4, 2015, s. 54-55.
5. Akperov Z., Hasanov Z., İbragimov Z., Sardarova D. Wild congeners of berry crops in the lesser Caucasus mountains. International Scientific and Practical Conference "WORLD Science" Multidisciplinary Scientific Edition, №3, (3) Vol.3. November 2015, p.25-29
6. Z.M.Hasanov, Z.A.Ibrahimov, V.R.Nabiyev Beech forests of Azerbaijan: the modern condition, age structure and regeneration. Annals of Agrarian Science vol. 14, no. 1, 2016 (çapa imzalanıb).
7. З.М.Гасанов Субтропические плодовые и малораспространенные культуры в Азербайджане. Доклад-презентация на пленарном заседании Международной научно-практической конференции посвященная 90 летия со дня образования ФГБНУ ДСОСВ и О. Дербент, 7-9 июня 2016.
8. З.М.Гасанов, М.М.Мамедова, Д.И. Сардарова, Набиева З.С. Возродим былую славу позднеспелых сортов арбуза) Ж.Овощеводство, Киев, Украина. (находится в печати)
9. Д.И.Сардарова Дикорастущие формы и культивируемые сорта крыжовника в предгорьях Малого Кавказа. Международная научно-практическая заочная конференция ВНИИС, Мичуринск, 2-3 июня 2016 г. (находится в печати)
10. Сардарова Д. И., Гасанов З.М. Перспективы использования нетрадиционных и малораспространенных ягодных растений в Азербайджане. Международная научно-практическая конференция ФГБНУ, Дербент, 7-9 июня 2016 (находится в печати).
11. Z.İbrahimov, V.Nəbiyev, T.Sadıqov, R.Əlizadə - Yabanı qərzəkli bitkilər: Genofondunun mühafizəsi və səmərəli istifadə (Tövsiyə), Gəncə, ADAU nəşriyyatı 2016, 38 səh.
12. M.M.Məmmədova - Qərb bölgəsində yabanı tərəvəz bitkiləri (Tövsiyə), Gəncə, ADAU nəşriyyatı 2016, 38 səh.
13. D.İ.Sərdarova - Kol tipli yabanı giləmeyvə bitkiləri və onlardan səmərəli istifadə yolları (Tövsiyə), Gəncə, ADAU nəşriyyatı 2016, 38 səh.

(burada doldurulmalı)

5 İxtira və patentlər, səmərələşdirici təkliflər

Təsərrüfatçılar üçün 3 ədəd tövsiyə hazırlanmışdır.

(burada doldurulmalı)

- 6 Layihə üzrə ezamiyyətlər (ezamiyyə baş tutmuş təşkilatın adı, şəhər və ölkə, ezamiyyə tarixləri, həmçinin ezamiyyə vaxtı baş tutmuş müzakirələr, görüşlər, seminarlarda çıxışlar və s. dəqiq göstərməlidir)
Layihə üzrə Dağıstanda Dərbənd şəhərində 7-9 iyun 2016-cı ildə 2 nəfər (Z.M.Həsənov və D.İ.Sərdarova) Beynəlxalq elmi konfransda iştirak etmiş və məruzə ilə çıxış etmişdir.

	(burada doldurulmalı)
7	Layihə üzrə elmi ekspedisiyalarda iştirak (əgər varsa) Layihə üzrə Azərbaycanın Kiçik Qafqaz ərazisinin Qərbində yerləşən dağlıq və dağətəyi bölgələrə elmi ekspedisiyalar təşkil edilmişdir (burada doldurulmalı)
8	Layihə üzrə digər tədbirlərdə iştirak Azərbaycan MEA GEİ-da elmi əməkdaşlıq çərçivəsində görüşlər keçirilmişdir. (burada doldurulmalı)
9	Layihə mövzusu üzrə elmi məruzələr (seminar, dəyirmi masa, konfrans, qurultay, simpozium və s. çıxışlar) (məlumat tam şəkildə göstərilməlidir: a) məruzənin növü: plenar, dəvətli, şifahi və ya divar məruzəsi; b) tədbirin kateqoriyası: ölkədaxili, regional, beynəlxalq) Layihə mövzusu üzrə Dağıstanda Dərbənd şəhərində 7-9 iyun 2016-cı ildə 2 nəfər (Z.M.Həsənov və D.İ.Sərdarova) Beynəlxalq elmi konfransda iştirak etmiş, 1 elmi məruzə konfransın plenar iclasında, 1 elmi məruzə isə seksiyalarda dinlənilmişdir. (burada doldurulmalı)
10	Layihə üzrə əldə olunmuş cihaz, avadanlıq və qurğular, mal və materiallar, komplektləşdirmə məmulatları Layihə üzrə 1 ədəd kompyuter, 1 ədəd fotoaparət (Nikon D 3200), 1 ədəd GPS (Carmin Montana 680) əldə olunmuşdur. Sifariş verilən digər avadanlıqlar alınmamışdır. (burada doldurulmalı)
11	Yerli həmkarlarla əlaqələr ADAU-nun Ekologiya və meşəçilik kafedrasının, GDU nun Botanika kafedrasının, AMEA-nın GEİ əməkdaşları ilə əlaqələrimiz vardır. (burada doldurulmalı)
12	Xarici həmkarlarla əlaqələr Kiyev Mərkəzi Nəbatat Bağı, Soçi Çiçəkçilik və Subtropik bitkilər ETİ, Dağıstan DAU, Dərbənd FDBEİ DSTÜ və T, Miçurinsk DAU, Miçurinsk ÜR ETBİ.
13	Layihə mövzusu üzrə kadr hazırlığı (əgər varsa) Layihə mövzusu üzrə 3 nəfər doktorant (Sardarova D., Nəbiyev V., Sadıqov T.) fəaliyyət göstərir. (burada doldurulmalı)
14	Sərgilərdə iştirak (əgər baş tutubsa)

Olmayıb
(burada doldurmalı)

15 Təcrübəartırmada iştirak və təcrübə mübadiləsi (əgər baş tutubsa)

AMEA GEI-əməkdaşları (AMEA-nın müxbir üzvü Z.Əkbərov,b.ü.f.d.A.Məmmədov) ilə təcrübə mübadiləsi aparılmışdır.
(burada doldurmalı)

16 Layihə mövzusu ilə bağlı elmi-kütləvi nəşrlər, kütləvi informasiya vasitələrində çıxışlar, yeni yaradılmış internet səhifələri və s. (məlumatı tam şəkildə göstərməlidir)

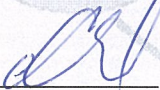
Azertac, Regional TV, Kəpəz TV, Speys TV və "525"-ci qəzet layihə ilə bağlı aparılan işləri işıqlandırmışdır
(burada doldurmalı)

SİFARİŞÇİ:

Elmin İnkişafı Fondu

Müşavir

Babayeva Ədilə Əli qızı

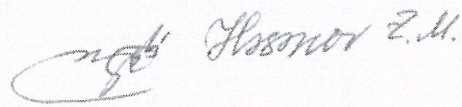
(imza)

" _ " _____ 2016-cı il

İCRAÇI:

Layihə rəhbəri

Həsənov Zaur Muzadil oğlu

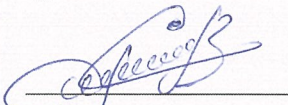

(imza)

" 05 " _07 _____ 2016-cı il

Baş məsləhətçi

Qurbanova Səmirə Yaşar qızı

(imza)

" _ " _____ 2016-cı il

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
ELMİN İNKİŞAFI FONDU**

MÜQAVİLƏYƏ ƏLAVƏ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin
İnkışafı Fondunun ölkədə bir sıra ali təhsil müəssisələrində
aparılan əhəmiyyətli elmi araşdırma və tədqiqatların dəstəklənməsinə
yönlənmiş layihələrin qrantlar yolu
ilə maliyyələşdirilməsi üçün 2014-cü ildə elan etdiyi
"Universitet qrantı" məqsədli müsabiqəsinin
(EİF/MQM/Universitet-1-2014-5(20)) qalibi olmuş
layihənin yerinə yetirilməsi üzrə

**ALINMIŞ NƏTİCƏLƏRİN ƏMƏLİ (TƏCRÜBİ) HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ
VƏ LAYİHƏNİN NƏTİCƏLƏRİNDƏN GƏLƏCƏK TƏDQİQATLARDA
İSTİFADƏ PERSPEKTİVLƏRİ HAQQINDA
MƏLUMAT VƏRƏQİ
(Qaydalar üzrə Əlavə 16)**

Layihənin adı: Azərbaycanın Qərb bölgəsində meyvə-tərəvəz bitki genetik ehtiyatlarının müəyyənləşdirilməsi və səmərəli istifadənin təşkili

Qrantın məbləği: 50 000 manat

Layihə rəhbərinin soyadı, adı və atasının adı: Həsənov Zaur Muzadil oğlu

Layihənin nömrəsi: EİF/MQM/Universitet-2014-5(20)-11/05/3-M-01

Müqavilənin imzalanma tarixi: 08 iyun 2015-ci il

Qrant layihəsinin yerinə yetirilmə müddəti: 12 ay

Layihənin icra müddəti (başlama və bitmə tarixi): 01 iyul 2015-ci il – 01 iyul 2016-cı il

1. Layihənin nəticələrinin əməli (təcrübi) həyata keçirilməsi

1 Layihənin əsas əməli (təcrübi) nəticələri, bu nəticələrin məlum analoqlar ilə müqayisəli xarakteristikası

Bu gün qarşılaşdığımız ekoloji problemlər,ərzaq qıtlığı və içməli su çatışmazlığı bioloji müxtəlifliyin obyektiv və ya subyektiv səbəblərdən itirilməsinə gətirib çıxarmışdır. XIX əsrin 70-80-ci illərində ildə 1,0-1,2 min, XX əsrin əvvəllərində 3,0 növ itirildisə,hazırda bu göstərici 30-33 min civarındadır.Yer kürəsində mövcud 0,5 mln bitki genetik ehtiyatlarından çox az bir qismi istifadə olunur.Elmi cəhətdən tam öyrənilməmiş xeyli sayda bitki genetik ehtiyatları məlumdur ki, onların müəyyənləşdirilməsi və səmərəli istifadəsinin təşkili böyük praktik əhəmiyyət kəsb edir. Eyni zamanda məlum və kənd təsərrüfatı istehsalında mühüm əhəmiyyət kəsb edən bitkilərin yabanı irsinin qorunub saxlanması,mühafizəsinin təmin olunması və onların genetik imkanlarından səmərəli istifadənin təşkili həlli vacib məsələlərdən sayılır. Mədəni şəkildə becərilən bitkilər

insanların birbaşa müdaxiləsi ilə yabani bitkilərdən əldə olunduğundan onların ömrü, tarixi baxımdan bir o, qədər də uzun olmur. Odur ki, mövcud sort və formalar mütəmadi olaraq yabani irsin hesabına yenilənməlidirlər. Mədəni bitkilərin yabani irsinin qorunub saxlanması bu baxımdan olduqca aktualdır.

Aparılmış ekspedisiyalar nəticəsində əldə edilmiş bitki nümunələrinin genetik ehtiyatlarının müəyyənləşdirilməsi üzrə təhlillər aparılmışdır. Müəyyən olunmuşdur ki, Azərbaycanın Qərb regionunda böyük biomüxtəliflik mövcuddur. Bu bölgədə həm meyvəgiləməyvə və həm də tərəvəz bitkilərinin geniş çeşiddə genetik ehtiyatları toplanmışdır. Qərzəkli bitkilərdən *ceviz, fındıq, dağ badamı, saqqız ağacı, fısdıq*, kol tipli giləmeyvəliyələrdən *qarağat, firəng üzümü, moruq, böyürkən, adi qaragilə, mercangilə*, yabani tərəvəzlərdən *təkə kişnişi, şüalı dağ kişnişi, şomu, pencər, tərə, cincilim, quşəppəyi, pərpətöyün, mərəzə, cacıq, qazayağı, cırhavuc, yabani yerkökü, iri at pıtrağı, zirə, baldırğan, ləkəli cacıq, adi çaşır, əvəlik, qırxbuğum, gicitkan, dəvədabanı, əməkömənci, qulançar, çuğundur, su tərəsi, Sərq qətranı, dilimli qoyunqulağı, yarpız, güyanə, tikanlı kəvər, danaqıran, vaxtsizotu, qaya soğanı süründük, kəkotu, yemlik bitkilərinin biomorfoloji və təsərrüfat – texnoloji xüsusiyyətləri araşdırılmış, bu sahədə mövcud ədəbiyyat materiallarından icmal hazırlanmışdır. Qeyd eyməli ki, yabani tərəvəz bitkilərinin öyrənilməsi ilə AKTI-nin (ADAU) meyvə tərəvəzçilik kafedrasında, yabani meyvə bitkilərinin tədqiqi ilə Botanika institutunda müəyyən qədər tədqiqatlar aparılmışdır. Lakin onların konkret olaraq istifadə istiqamətləri və tətbiqi ilə bağlı az məlumat vardır. Bizim araşdırmalarımız nəticəsində əldə olunmuş nəticələr praktik olaraq öz tətbiqini tapmışdır. Qərzəkli bitkilərdən *cevizin* Göygöl rayonu Aşıqlı kəndi ərazisində aşkarlanmış nazik qabıq ceviz nümunəsinin əkin materialının hazırlanması və gələcəkdə genfond bağ yaradılması məqsədilə ADAU-nun Bağçılıq kafedrasının təcrübə sahəsində 35 ədəd calaq vurulmuşdur. Onlar artıq boy atmağa başlamışdır. Eyni zamanda həmin rayonun dağlıq bölgəsindən bir neçə ədəd yabani Motmotu, Qaragilə və Qarağat kolları ADAU-nun Bağçılıq kafedrasının kolleksiyaya bağına gətirilərək orada əkilmişdir. Şəmkir rayonunda vaxtilə mövcud olmuş sonralar subyektiv səbəblərdən itib-batmış Qara qarpız və Çilə qarpız formaları şəxsi təsərrüfatçıların həyətyanı sahələrində aşkarlanmış, toxumları tədarük edilərək Şəmkir rayonunda İ. İbrahimovun fermer təsərrüfatında 1,2 ha ərazidə və layihə icraçısı Z. Nəbiyevanın ailə təsərrüfatında 0,3 ha sahədə səpilmiş və hazırda yüksək çıxışlı bostan sahəsi yaradılmışdır. Yabani tərəvəzlərdən Şəmkir, Tovuz rayonlarının dağətəyi və Küretrafi ərazilərdə yeni aşkarlanmış Qaya soğanı və Süyündürük bitkilərinin biomorfoloji və təsərrüfat – texnoloji xüsusiyyətləri araşdırılmış, bu sahədə mövcud ədəbiyyat materiallarından icmal hazırlanmışdır. Həmin genfond materiallarından toplanmış toxum materialı və bitkilərdən hazırlanmış herbari materialı ADAU-nun Bağçılıq kafedrasında saxlanılır.*

İlk dəfə olaraq həmin genfond materiallarından toplanmış toxum materialı AMEA-nın Genetik Ehtiyatlar institutunda genbanka təhvil verilmiş, bitkilərdən hazırlanmış herbari materialı isə ADAU-nun Bağçılıq kafedrasında saxlanılır.

(burada doldurmalı)

2 Layihənin nəticələrinin əməli (təcrübi) həyata keçirilməsi haqqında məlumat (istehsalatda tətbiq (tətbiqin aktını əlavə etməli); tədris və təhsildə (nəşr olunmuş elmi əsərlər və s. – təhsil sisteminə tətbiqin aktını əlavə etməli); bağlanmış xarici müqavilələr və ya beynəlxalq layihələr (kimlə bağlanıb, müqavilənin və ya layihənin nömrəsi, adı, tarixi və dəyəri); dövlət proqramlarında (dövlət orqanının adı, qərarın nömrəsi və tarixi); ixtira üçün alınmış patentlərdə (patentin nömrəsi, verilmə tarixi, ixtiranın adı); və digərlərində)

Araşdırmalarımız nəticəsində əldə olunmuş nəticələr praktik olaraq öz tətbiqini tapmışdır. Qərzəkli bitkilərdən *cevizin* Göygöl rayonu Aşıqlı kəndi ərazisində aşkarlanmış nazik qabıq ceviz nümunəsinin əkin materialının hazırlanması və gələcəkdə genfond

bağ yaradılması məqsədilə ADAU-nun Bağçılıq kafedrasının təcrübə sahəsində 35 ədəd calaq vurulmuşdur. Onlar artıq boy atmağa başlamışdır. Eyni zamanda həmin rayonun dağlıq bölgəsindən bir neçə ədəd yabani Motmotu, Qaragilə və Qarağat kolları ADAU-nun Bağçılıq kafedrasının kolleksiya başına gətirilərək orada ekilmişdir. Şəmkir rayonunda vaxtilə mövcud olmuş sonralar subyektiv səbəblərdən itib-batmış Qara qarpız və Çilə qarpız formaları şəxsi təsərrüfatçıların həyətyanı sahələrində aşkarlanmış, toxumları tədarük edilərək Şəmkir rayonunda İ. İbrahimovun fermer təsərrüfatında 1,2 ha ərazidə və layihə icraçısı Z.Nəbiyevanın ailə təsərrüfatında 0,3 ha sahədə səpilmiş və hazırda yüksək çıxışlı bostan sahəsi yaradılmışdır. Genefond materiallarından toplanmış toxum materialı AMEA-nın Genetik Ehtiyatlar institutunda genbanka təhvil verilmiş, bitkilərdən hazırlanmış herbari materialı isə ADAU-nun Bağçılıq kafedrasında saxlanılır. Tədqiqat nəticələrinin istehsalata tətbiqi ilə bağlı təsərrüfata 3 ədəd tövsiyyə hazırlanmış və çap edilərək Qərb bölgəsində fermerlər arasında yayılmışdır (Tətbiq aktları, arayış və tövsiyyələr əlavə olunur) .

(burada doldurmalı)

2. Layihənin nəticələrindən gələcək tədqiqatlarda istifadə perspektivləri

1

Nəticələrin istifadəsi perspektivləri (fundamental, tətbiqi və axtarış-innovasiya yönü elmi-tədqiqat layihə və proqramlarında; dövlət proqramlarında; dövlət qurumlarının sahə tədqiqat proqramlarında; ixtira və patent üçün verilmiş ərizələrdə; beynəlxalq layihələrdə; və digərlərində)

Tədqiqat nəticələrindən tətbiqi və axtarış-innovasiya yönü elmi- tədqiqat layihə və proqramlarında, həmçinin dövlət qurumlarının sahə tədqiqat proqramlarında istifadə etmək olar.

(burada doldurmalı)

SİFARIŞÇI:

Elmin İnkişafı Fondu

Müşavir

Babayeva Ədilə Əli qızı

(imza)

" _ " _____ 2016-cı il

Baş məsləhətçi

Qurbanova Səmirə Yaşar qızı

(imza)

" _ " _____ 2016-cı il

İCRAÇI:

Layihə rəhbəri

Həsənov Zaur Muzadil oğlu

(imza)

" _ " _____ 2016-cı il

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
ELMİN İNKİŞAFI FONDU**

MÜQAVİLƏYƏ ƏLAVƏ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin
İnkişafı Fondunun ölkədə bir sıra ali təhsil müəssisələrində
aparılan əhəmiyyətli elmi araşdırma və tədqiqatların dəstəklənməsinə
yönlənmiş layihələrin qrantlar yolu
ilə maliyyələşdirilməsi üçün 2014-cü ildə elan etdiyi
"Universitet qrantı" məqsədli müsabiqəsinin
(EİF/MQM/Universitet-1-2014-5(20)) qalibi olmuş
layihənin
yerinə yetirilməsi üzrə

**ALINMIŞ ELMİ MƏHSUL HAQQINDA MƏLUMAT
(Qaydalar üzrə Əlavə 17)**

Layihənin adı: Azərbaycanın Qərb bölgəsində meyvə-tərəvəz bitki genetik ehtiyatlarının müəyyənləşdirilməsi və səmərəli istifadənin təşkili

Qrantın məbləği: 50 000 manat

Layihə rəhbərinin soyadı, adı və atasının adı: Həsənov Zaur Muzadil oğlu

Layihənin nömrəsi: EİF/MQM/Universitet-2014-5(20)-11/05/3-M-01

Müqavilənin imzalanma tarixi: 08 iyun 2015-ci il

Qrant layihəsinin yerinə yetirilmə müddəti: 12 ay

Layihənin icra müddəti (başlama və bitmə tarixi): 01 iyul 2015-ci il – 01 iyul 2016-cı il

Diqqət! Bütün məlumatlar 12 ölçülü Arial şrifti ilə, 1 intervalla doldurulmalıdır

1. Elmi əsərlər (sayı)

№	Tamlıq dərəcəsi	Dərc olunmuş		
		Dərc olunmuş	Çapa qəbul olunmuş və ya çapda olan	Çapa göndərilmiş
1.	Elmi məhsulun növü			
	Monoqrafiyalar	-	-	-
	həmçinin, xaricdə çap olunmuş	-	-	-
2.	Məqalələr- ölkədə	1 ədəd	-	-
	həmçinin xarici nəşrlərdə	5 ədəd	3 ədəd	1 ədəd

3.	Konfrans materiallarında məqalələr			
	O cümlədən, beynəlxalq konfrans materiallarında	3 ədəd	3 ədəd	-
4.	Məruzələrin tezisləri			
	həmçinin, beynəlxalq tədbirlərin toplusunda	-	-	-
5.	Digər (icmal, atlas, kataloq və s.)	-	-	-

2. İxtira və patentlər (sayı)

No	Elmi məhsulun növü	Alınmış	Verilmiş	Ərizəsi verilmiş
1.	Patent, patent almaq üçün ərizə	yox	yox	yox
2.	İxtira	yox	yox	yox
3.	Səmərələşdirici təklif	yox	yox	yox

3. Elmi tədbirlərdə məruzələr (sayı)

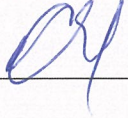
No	Tədbirin adı (seminar, dəyirmi masa, konfrans, qurultay, simpozium və s.)	Tədbirin kateqoriyası (ölkədaxili, regional, beynəlxalq)	Məruzənin növü (plenary, dəvətli, şifahi, divar)	Sayı
1.	Konfrans	beynəlxalq	plenary	1
2.	Konfrans	beynəlxalq	dəvətli	2
3.				

SİFARİŞÇİ:

Elmin İnkişafı Fondu

Müşavir

Babayeva Ədilə Əli qızı

(imza)

" _ " _____ 2016-cı il

İCRAÇI:

Layihə rəhbəri

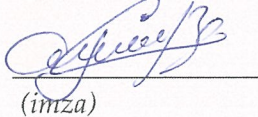
Həsənov Zaur Muzadil oğlu

(imza)

" 04 " iyul 2016-cı il

Baş məsləhətçi

Qurbanova Səmirə Yaşar qızı

(imza)

" _ " _____ 2016-cı il